

Aneli Vendeberg

DUBOK PAD

Prevela
Dušica Milojković

■ Laguna ■

Naslov originala

Annelie Wendeborg

THE FALL

Copyright © 2015, Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH
& Co. KG, Cologne/ Germany

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Posvećeno

Istrajnosti

I ljudima iz Grime i okolnih mesta

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Dok pišem ove redove, Nemačka je zahvaćena jednom od najkatastrofalnijih poplava u istoriji centralne Evrope koja se širi prema Severnom moru. Hiljade naših suseda prisiljene su da beže iz svojih domova zahvaćenih vodenom stihijom. U sećanju nam, međutim, neće ostati gubitak i katastrofa, već talas ljudske solidarnosti, hrabrosti i prijateljstva.

Grima, 23. jun 2013.

Dva muškarca

A leševi koji se raspadaju ubrzo pokvariše vazduh i zatrovaše zalihe vode, a smrad bi tako nepodnošljiv, da skoro niko od onih hiljada ljudi ne beše više u stanju da beži pred tatarskom vojskom.

Gabrijel de Musi, 1348, o opsadi Kafe*.

Zajedno smo u trenu, u ovom jedinom trenu. Privijam te uza se. Dođi, bolu, prožderi me. Zarij mi svoje kandže u meso i rastrgni me na komade. Plačem, jecam.

Virdžinija Vulf

* Tatarska opsada Kafe (današnja Feodosija) mogla bi se nazvati jednim od prvih zabeleženih slučajeva biološkog rata, jer su Tatari preko zidova opsednutog grada katapultima ubacivali leševe umrlih od kuge. (Prim. prev.)

Sreda uveče, 22. oktobar 1890.

Mešto hladno mi pritiska glavu o slamaricu. Dva oštra zvuka repetiranja oružja i miris metala. Srce mi divlje udara o rebra dok shvatam da mi slepoočnicu pritiska cev oružja. Kad se obarač pritisne, metak će mi projuriti pravo kroz mozak, proći kroz slamaricu i sa sobom povući tkivo i krv, sve do poda. Ako je oružje samo malo zakošeno u stranu, metak će se kretati kružno u mojoj lobanji, ostavljajući za sobom brazdu u kosti i uništenu moždanu masu.

„Doktorko Kronberg“, odjekuje kroz tamu glas, „molim vas da lagano ustanete.“

Otvaram oči.

„Sedite tamo preko“, čujem promukli glas, dok mi neko upaljenom plinskom svetiljkom pokazuje u pravcu stola. Poslušala sam, a stolica je tiho zaškripala, kao i uvek. Upalio je šibicu. U nos mi udara miris sumpora. Sveća se upalila, osvetljavajući prostoriju treperavom svetlošću.

Preko puta mene sedeo je čovek od nekih pedeset pet godina. Lica kao izdeljanog od tvrdog drveta, izbrazdanog godinama i napetošću, a držanje mu je odavalo da neće trpeti nikakvu neposlušnost.

„Umete dobro da se krijete“, rekao je. Čitavim telom mi prodoše žmarci. Gleda me očekujući odgovor, kog nema. Šta i da kažem? Bilo je sasvim očigledno da se nisam sakrila dovoljno dobro. Jezik mi se zalepio za nepce. Svaka pogrešna reč brzo bi mogla da me košta života.

Izenada se začu nekakav šum iz ugla prostorije. Jedan jedini tihi zvuk podnih dasaka. Kosa na potiljku mi se nakostrešila, kao da se pruža da ispita opasnost.

„Grupa lekara je proletos uhapšena i izvedena pred sud. Nakon mesec dana, visili su na vešalima“, kaže čovek preda mnom. Sećam se tog dana – sedela sam na istoj ovoj stolici i čitala vest o pogubljenju šesnaest lekara, zajedno s upravnikom duševne bolnice u Brodmuru i četvoricom stražara. Kakav spektakl za građane Londona! Ali o detaljima za koje su ih optuživali, o otmicama, ubistvima i medicinskim eksperimentima nad ljudima iz ubožnica, novine nisu pisale ništa.

Dlačice na vratu me zavrbeše na jedan nov šum. Bio je tako tih da ga skoro uopšte nisam primetila – mirno disanje, tačno iza i iznad mene.

„Svi osim jednog“, rekao je čovek preda mnom.

Šok mi je izrazito pojačao i izoštrio moć opažanja. Najpre sam pretpostavila da je čovek za mojim leđima pojačanje, neko ko će mi, ako ustreba, slomiti vrat. Zakašljala sam se i pogledala u prozor, pa onda na trenutak zažmurila proučavajući sliku koja se ogledala u njemu i koja mi se urezala u mozak: majušni plamen sveće, sto, čovek koji sedi, ja u spavaćici, i vitka, visoka prilika za mojim leđima. Otvorila sam oči nadajući se da će mi sagovornikovo ponašanje odati nešto više o onom drugom.

„Bili smo iznenađeni kad smo čuli da je doktor Anton Kronberg savladao gospodina Šerloka Holmsa i uspeo da pobegne.“

Šake su mi se smrzle. A onda shvatih – Klub. To je naziv koji je Holms dao problematičnoj grupi lekara, tajnom udruženju koje je ispitivalo smrtonosne bakterije na stanovnicima ubožnica. Trebalo nam je više meseci da razotkrijemo njihove mahinacije. Uprkos tome, nismo bili u

stanju da ustanovimo ime šefa organizacije koja je izazvala toliko patnje i smrti. Od prvog dana svog skrivanja u Saseks Daunzu strepela sam da bi mogao da me pronađe i osveti se. Odmeravala sam čoveka pred sobom i pitala se zašto uopšte razgovara sa mnom pre nego što povuče obarač.

„Još više smo se zapanjili kad smo najзад pronašli Antona Kronberga – stolara u jednom nemačkom selu. Star čovek i otac jednog deteta – i to ćerke upravo vaših godina, doktore *Ana* Kronberg.“ Iserio se od uva do uva, otkrivajući požutele zube.

Mučila sam se da smirim srce koje je izbezumljeno tuklo i da ne mislim na oca i na sve što mogu da mu urade. Čovek iza mene delovao je potpuno mirno; disanje mu se ni najmanje nije promenilo.

„Ne pričate baš puno.“

„Još uvek mi niste postavili nijedno pitanje“, tiho sam odgovorila.

Čovek za mojim leđima se ničim nije oglašavao, a onaj preko puta mi se usiljeno osmehnuo, s prstom na obaraču, ne sklanjajući pogled s mog lica. Bila sam kao zamađijana zaponcem njegovog oružja, koje je neprestano repetirao. *Klik-klik. Klik-klik.*

„Zaista“, reče on. „Priznajte li optužbe?“ *Klik-klik.*

„Mora da mi je promaklo da ste me za nešto optužili.“

Čovekov pogled skliznu u stranu, a zatim se ponovo vrati na mene, kao da je hteo da dobije potvrdu onog drugog, ali i da ne oda njegovo prisustvo time što bi ga direktno pogledao. Iza sebe sam čula tiho mljackanje. Podsećalo je na vlažne usne koje se razvlače u osmeh. Na trenutak me obuže slaboumna pomisao da je to Holms.

„Da li vas zabavljam?“, pitao je čovek preda mnom. *Klik-klik. Klik-klik.* Obema rukama se oslanjao o butine, labavo držeći oružje između nogu. Svetiljka kraj njegovih stopala osvetljavala je samo trougao kolena, ruku i oružje. Odsjaj svetlosti na srebrnom vrhu zaponca, koji se presijavao od stalnog poigravanja, udario mi je u oči.

„Ne“, odgovorih.

Čekao je. I ja sam čekala. A onda načinih grešku. „Šta čovek poput vas, koji je služio u vojsci, hoće od mene?“ Bila je to samo slutnja zasnovana na nekoliko stvari koje sam uočila.

„Šta znate o meni?“, zarežao je, pre nego što je mogao da zaključi da je i sam napravio grešku.

„Provalili ste mi u kućicu da biste mi prislonili svoj voljeni pištolj na slepoočnicu i pritom pričali stvari koje već znam. Iza mene stoji nekakav čovek, veoma mirno, visok je otprilike metar i osamdeset pet santimetara i vrlo vitak. On je verovatno mozak operacije, dok vi samo obavljate prljave poslove.“

Udarac njegove pesnice u slepoočnicu pogodio me je takvom brzinom da se nisam ni trгла.

Čula sam šapat, a zatim i stenjanje iz svojih sopstvenih grudi. Srce mi je neravnomerno tuklo, a iza spuštenih kapaka su mi sevale plave munje. Ležala sam na leđima, na slamarici u svojoj kući, ruku vezanih na stomaku. Šapat utihnu. Otvorila sam oči i okrenula glavu. Dva muškarca su me gledala odozgo.

„Hvala vam“, rekoh. Viši je podigao obrve. Delovao je kao da ga sve ovo pomalo zabavlja. „Što ste mi pokazali kako izgledate“, objasnila sam.

„Verovatno vam je jasno da vam to što ste me videli veoma smanjuje izgleda da ostanete u životu?“

„Da.“

„Dobro. Hajde onda da nastavimo. Kako ste savladali gospodina Holmsa?“

Jezik mi se zavezao. Kako to da im opišem? Priča je bila duga, a svakako nisam htela da im ispričam celu istinu.

„Poljubila sam ga.“

Oči mu se raširiše. A onda je zabacio glavu i kratko se nasmejao, smehom nalik lavežu.

Trenutak kasnije oporavio se od ove provale osećanja. Okrenuo se onom drugom i rekao: „Sebastijane, da li bi bio tako ljubazan da pristaviš za čaj?“

Sebastijan je otišao do šporeta. Čula sam kako pali šibicu, šištanje gasne svetiljke i čangrljanje metalnog posuđa. Šporet je još bio vruć. Koristila sam ga u hladnim jesenjim noćima da malo zagrijem kućicu. Zimi bih pored njega upalila i kamin. Ali tu više neću zimovati.

Sebastijan je bacio drva u vatru, dok me je onaj drugi ćutke posmatrao. Postalo mi je jasno da razmišlja da li da me ubije odmah ili pak malo kasnije. Dok smo čekali čaj, on reče: „Iskopali smo sve o vama, doktorko Kronberg. Ali ima nekih praznina koje bih voleo da popunim.“ Nagnuo se k meni, dohvatio me za vrat i uspravio u sedeći položaj.

„Četiri godine ste živeli u Londonu, preobučeni u muškarca“, nastavio je. „Holmsa ste morali da upoznate u leto ili jesen 1889. Da li sam u pravu?“

Klimnula sam, svesna da mi se na licu vidi koliko sam zaprepašćena.

„Ako biste bili malo pričljiviji, to bi se moglo pozitivno odraziti na dužinu vašeg života.“

Nakašljala sam se. „Holmsa sam upoznala u leto prošle godine, kod vodovoda u Hemptonu. U vodi je plutala žrtva kolere, a Skotland jard nas je zamolio da damo stručno mišljenje. Holms je prozreo da sam prerusena žena, ali je odlučio da me ne oda policiji. Tragovi koje smo pronašli na lešu ukazivali su na zlostavljanje, ali dokazi su bili slabi, a Skotland jard nije smatrao neophodnim da sprovede dalju istragu.“

Podigla sam pogled ka njemu. Čekao je da nastavim s pričom, što sam i uradila, mešajući laž i istinu. „Nije bilo mnogo podataka s kojima bismo mogli nešto da započnemo, pa je Holms ubrzo izgubio interesovanje za slučaj. Bar sam ja tako pretpostavljala. U međuvremenu sam istraživala bacile tetanusa, najpre u Gajevoj bolnici, a zatim u Kohovoj laboratoriji u Berlinu. Pošlo mi je za rukom da odgajim čistu kulturu; bila je to senzacija o kojoj su novine opširno izveštavale. Ali to vam je, naravno, poznato.“ Klimnuo je u znak saglasnosti, pa sam nastavila: „Samo dan kasnije, doktor Gregori Stark me je pozvao da održim predavanje na Medicinskom fakultetu u Kembridžu, i tu sam došla u kontakt s članovima onoga što je gospodin Holms kasnije nazvao 'Klub'.“

„*Klub*? Vrlo simpatično!“, reče on. Levi ugao usana mu se malo podigao.

„Znala sam da Bouden ne može biti taj“, rekoh. „Vi držite sve konce u svojim rukama?“

Holms i ja smo najpre pretpostavljali da je šef Kluba doktor Džarel Bouden, poznat po jezivim eksperimentima na pacijentkinjama duševne bolnice. U tu teoriju smo prvi put posumnjali tek pred kraj istrage. Nismo, međutim, ništa mogli da dokažemo i nismo imali pojma ko bi mogao biti glavni, ako ne on. Sve do danas.

„Ja sam samo zainteresovani posmatrač, ili pomagač, ako tako više volite.“

„Pomagač koji sve drži pod kontrolom?“

„Možda“, reče. Kad se ponovo nagao i prebacio mi ćebe preko ramena, zadrhtala sam. Tačno tako sam ja klala kokoške – najpre ih umirim, pomilujem po glavi i leđima, pa im zavrnem šiju i presečem grkljan.

„Ubacili ste se u Klub i razbili ga, zajedno sa Šerlokom Holmsom“, zaključio je.

Prisilila sam se da ga gledam u oči i da ostanem mirna. „Nije bilo baš sasvim tako, ali s ove distance bih verovatno i ja došla do sličnog zaključka.“

Zavalio se u stolici i načinio pokret rukom podstičući me da nastavim s pričom.

„Ubrzo pošto sam se vratila iz Berlina, napali su me na ulici i ozbiljno povredili. Bio mi je potreban lekar, ali koga da pozovem? Svakako ne svoje kolege. Zato sam jednog prijatelja zamolila da potraži doktora Votsona. Tako sam se ponovo srela s gospodinom Holmsom, a samo dva dana kasnije ispričao mi je za svoju sumnju – da neko u duševnoj bolnici Brodmur sprovodi medicinske eksperimente nad ljudima iz ubožnica. Pomislila sam da nije sasvim čist u glavi.“

„Nastavite“, insistirao je, kao da nema baš mnogo vremena.

„Na Medicinskom fakultetu u Londonu sam počela da razvijam vakcinu protiv tetanusa. Postojala je i mogućnost da razvijem vakcinu protiv kolere. Ali znali smo da takva istraživanja traže žrtve.“ Potisla sam pomisao na onu iscrpljenu, izmršavelu ženu na umoru, čiju sam smrt ja skrivila. „Holms je tvrdio da se bavim pogrešnim stvarima i da bi umesto toga trebalo da mu pomognem da moje kolege strpa iza rešetaka.“

„Gospodin Holms nikoga ne moli za pomoć. Čini mi se da ste vi prava lažljivica, draga moja“, objavio je.

Konačno reakcija koju sam očekivala. „Nikada nikoga ne bi molio, tu ste u pravu. Ali on i ja smo od istog soja. Bio je fasciniran ženom koja raspolaže jednakom inteligencijom i snagom volje kao i on sam. A ja sam bila opčinjena njime, jer još nikad nisam upoznala tako budnog i oštromnog muškarca. Zato sam ga oslobodila iz Brodmura, i zato je on mene pustio da odem.“ Setila sam se poljupca, tog jednog jedinog poljupca, i skrenula pogled ka malom prozoru, iza koga se noć polako povlačila, a nebo nežnim bojama pozdravljalo nov dan. Hoću li još jednom videti sunce? Možda nije ni bitno. Videla sam ga već mnogo puta.

„Znam da sam vam potrebna, inače mi večeras ne biste dozvolili da prozborim ni reč. Ako mi dopustite da nagađam – treba vam bakteriolog da biste nastavili s radom. Ja sam vam prvi izbor, ali ne verujete mi. Što je i prirodno.“

Hladno se nasmejao. To je bilo gore od pištolja prislonjenog uz čelo.

„Zaista, uopšte vam ne verujem. A i stvarno mi trebaju usluge bakteriologa. Najbolji ste u Engleskoj, ali saradnja

s vama nosi i najveći rizik. Ne mogu da budem siguran u vašu lojalnost.“

Šta sam još mogla da mu ponudim? Svoj život? Već je bio u njegovim rukama.

„Naravno, slobodni ste i da izaberete da vas odmah ubijemo. Ali odlučite brzo, jer ću inače ja odlučiti umesto vas.“

Zurila sam u svoje ruke i zamišljala trenutak u kome ovom čoveku zarivam nož u grkljan. Lagano sam udahnula.

„Hoću li morati da izolujem patogene bakterije za ratne svrhe?“

Ponovo hladan osmeh.

„Podsećate me na njega“, šapnula sam. Izraz lica mu je ostao nepromenjen, ali u očima mu sevnu čuđenje, koje mi je otvorilo široku paletu mogućnosti. Sledećeg trenutka je trepnuo, i zapanjenog izraza nestade.

„Možete da računate na moju lojalnost“, rekla sam.

Odgovorio je kratko klimnuvši glavom. „Popijte čaj“, rekao je i napunio mi šolju.

Konačno sam postala svesna neobične situacije – grubijan je skuvao čaj, a mozak operacije ga je poslužio. Zurila sam u obojicu. „Šta je vaš prijatelj stavio u čaj?“

„Hloral.“

„O“, uzdahnula sam. „Koliko?“

„Nekoliko kapi“, mirno je rekao.

Klimnula sam glavom i pružila vezane ruke ka šolji. Na površini čaja, koji je delovao bezazleno, formirali su se prstenasti talasi, neposredno pre nego što sam ga prinela ustima. Napitak me je čudno peckao po jeziku.

„Još uvek mi se niste predstavili“, primetila sam.

„Izvinjavam se. Moj prijatelj i čovek od poverenja je pukovnik Sebastijan Moran. Moje ime je profesor Džejms Morijarti, i drago mi je što smo se upoznali.“

Kao da je čitav svet iskočio iz šina. Pogledala sam u prozor, koji mi je iznenada delovao neobično daleko. Nije li još do maločas bio pravougaonog oblika?

„Zaboravio sam da spomenem jedan detalj“, Morijartijev glas mi je odjekivao u ušima kao da dopire iz daljine. „Kad se probudite, vaš otac će biti moj talac. Ako uradite bilo šta što bi ugrozilo naš rad, ili moju bezbednost, umreće, a moram da vam kažem da će mu smrt biti veoma bolna.“

Svet se izvrnuo naglavce, a površina stola mi je pojurila u susret užasavajućom brzinom.